

बँकेमार्फत सुक्ष्म उद्योजक, ग्रामीण कारागीर व शेती पुरक उद्योग क्षेत्रातील व्यक्तींना जाईट लायबिलिटी ग्रुप (Joint Liability Group — JLG) गटांना सुक्ष्म कर्ज पुरवठा (Micro Finance) **कर्ज वितरणा करिता शाखांनी शाखा स्तरावर JLG गट स्थापन करावे . व सदर गटाचा १ वर्षाचा नियमित खाते व्यवहार तपासणी केल्यानंतर** गटातील सभासदांना व्यक्तीशहा कर्जवाटप करणेबाबत मान्यता प्राप्त आहे.

जाईट लायबिलिटी ग्रुप (JLG) अंतर्गत समुहाला कर्जवाटपाचे अटी व शर्ती

अ) गटाचे सर्वसाधारण धोरण :-

१) जाईट लायबिलिटी ग्रुप :- जिल्ह्यातील तळागाळातील गोरगरीब, सुक्ष्म उद्योजक, ग्रामीण कारागीर, शासनाच्या, नाबार्डच्या आर्थिक सेवा सुविधेपासून वंचित घटकांतील सभासदांचे गट निर्माण करून सदस्यांना कर्जवाटप व आर्थिक सेवा सुविधा पुरविणे. सदर गटांतील गरजू सदस्यांना कर्जाचे तारण व कारण विचारात न घेता सुक्ष्म कर्ज पुरवठा सुविधा देणे. गटांतील सदस्य व बँक यांचेमध्ये परस्पर सामंजस्य व विश्वास निर्माण करणे.

२) गटाची सर्वसाधारण वैशिष्ट्ये :- सदर योजनेअंतर्गत गटामध्ये ४ ते ६ सदस्यांचा समावेश असेल. गटातील सर्व सदस्य हे विविध प्रकारचे व्यवसाय करणारे असावेत. महिलांचे व पुरुषांचे गट वेगवेगळे असावेत. मिश्र गट नसावेत. सदर योजनेच्या गटातील सदस्य हे एकमेकांच्या कर्जास वैयक्तिक व सामुहिकरीत्या जबाबदार राहतील.

३) गटातील सदस्यांच्या निवडीचे निकष :- बँक अधिकारी/शाखा ग्राहक सेवा प्रतिनिधी मार्फत गावाचा सर्व्हे पूर्ण झाल्यानंतर त्यामधून निवडलेले सदस्य हे एकाच आर्थिक व सामाजिक पार्श्वभूमीतील तसेच वैयक्तिक व सामुदायिक हमीवर गटाची स्थापना करणारे असावेत. ते एकमेकांवर पूर्णतः विश्वास ठेवणारे असावेत. सामील होणारे सदस्य हे स्वतःचे घर / स्थावर असणारे व कायम स्वरूपी स्थायीक असावेत. गटातील सर्व सदस्यांची गॅस सबसिडी ज्या बँकेत आहे. त्या बँकेचे पासबुक व के.वाय.सी. असणे आवश्यक आहे. गटातील कोणताही सदस्य हा अन्य कोणत्याही जेएलजी व बचत गटाचा सदस्य नसावा तसेच गटातील सदस्य वेगवेगळ्या कुटुंबातील असावेत. एका कुटुंबातील एकाच सदस्याची निवड केली जाईल. गटातील सदस्यांचे वय वर्ष हे १८ ते ५५ या वयोगटातील असावेत व अविवाहीत महिला कर्ज वाटपास पात्र होणार नाही. गटातील सदस्य हे एकमेकांच्या कर्जास वैयक्तिक व सामुहिकरीत्या जबाबदार राहतील व अशाच सदस्याची गटात निवड केली जाईल. समान आर्थिक व सामाजिकस्तर असलेल्या व्यक्ती हे या गटाचे सदस्य राहतील.

४) गटातील सदस्य संख्या :- प्रत्येक गटामध्ये ४ ते ६ सदस्यांचा अंतर्भाव करणेचा असून, सर्व सदस्यांचा एकमेकावर विश्वास असणे आवश्यक आहे. तसेच सदर सदस्या पैकी एका सदस्याला गटातील सदस्यांनी गट प्रमुख म्हणून नेमणूक करणेची आहे.

५) गटाची स्थापना करणे :- बँकेचा शाखा प्रतिनिधी आपले तालुका कार्यक्षेत्रातील गांवाना जेएलजी कर्ज योजने संदर्भात माहिती देणेसाठी गावात दवंडी देवून व प्रत्यक्षात भेट देवून त्या गावांचा सर्व्हे करून सर्वांची एकत्रित सभा गावातील सार्वजनिक ठिकाणी घेतील. या सभेमध्ये बँकेच्या कर्ज विषयक धोरणानुषंगाने गटांतील सदस्यांना कर्ज वाटप, कर्जाच्या अटी-नियम, कर्ज वितरणाची पद्धती व कर्ज अनुषंगाने सेवेबाबत आवश्यक माहिती देतील. तसेच शाखा प्रतिनिधी हे सर्व्हेच्या आधारे ज्या गांवामध्ये चांगले गट स्थापनेसाठी व कर्ज वाटपासाठी वाव आहे. अशा त्यांच्या टप्प्यातील शाखा कार्यक्षेत्रात प्रायोगिक तत्वावर गटांची स्थापना करतील. अशा प्रकारे समान आर्थिक स्तर व आर्थिक गरज असलेले गरजू सदस्य एकत्रित येवून बँक धोरणाप्रमाणे गटाची स्थापना करतील. तसेच स्थापन केलेल्या अशा गटातील सदस्यांचा आर्थिक व सामाजिक स्तर समान असलेबाबतची खात्री बँकेचे शाखा प्रतिनिधी / शाखाधिकारी/निरिक्षक करतील.

६) गटामार्फत बचत :- सदर गटातील सदस्या मार्फत बँकेत बचत खात्यात कमीकमी १ वर्ष व्यवहार करणे अपेक्षित असून तद्नंतर गटामार्फत कर्ज घेवून त्या कर्जाचा योग्य वापर करून त्यांची नियमित वैयक्तिक व सामुदायिक जबाबदारीचे आधारावर मुद्दल व व्याजाची परतफेडकरणेची आहे. गटातील सर्व सदस्यांचे बँकेच्या संबंधित शाखेत शुन्य बाकीवर (नो फ्रील खाते) केवायसी पूर्तता करून सेव्हिंग खाती उघडणेचे आहे. (एखाद्या सदस्यांचे केवायसी नॉर्म अंतर्गत नियमित सेव्हिंग खाते असेल तर नविन खाते उघडणे गरजेचे नाही.)

७) गटांतील सदस्यांना कर्ज वितरणाची पध्दती :- बँकेमार्फत गटांतील सदस्यांना थेट कर्ज पुरवठा केला जाईल. या प्रकारच्या कर्ज वितरणासाठी सर्व सदस्या मार्फत सव्याज कर्ज परतफेडीची वैयक्तिक व सामुदाईक (Joint & Several) हमी घेवून व कर्ज मागणी अर्जाची पूर्तता करून घेवून कर्ज वितरण करणेची व्यवस्था ठेवणेची आहे. अशा कर्ज वाटपासाठी आवश्यक असणा -या कागदपत्राची पूर्तता ही शाखेतच करून घेणेची आहे. शाखा प्रतिनिधींनी अशा कर्ज वाटपासाठी गटातील सदस्य हे फक्त एकदाच बँकेत येतील याची दक्षता घ्यावी.

८) गटाची यशस्वीता :- सदर ग्रुपच्या कार्यक्रमाची यशस्वीता ही बऱ्याच गोष्टीं वर अवलंबून असून गटा मधील प्रामुख्याने खालील कांही बाबी महत्वाच्या आहेत . सदरची योजना मोठ्या प्रमाणांत सदस्यांतील विश्वास आणि कर्ज परतफेडीची सामुदाईक व वैयक्तिक जबाबदारीवर अवलंबून आहे . गटाचा प्रमुख उद्देश हा बँकेमार्फत गरजेसाठी कर्ज घेवून त्या कर्जाची वेळेत परतफेड करणे या एकाच महत्वाच्या कारणांसाठी असून, त्याची कर्ज घेणे व सामुहिक सव्याज परतफेड करणे यावर गटाची यशस्वीता अवलंबून आहे.

९) कर्ज प्रस्तावाची छाननी :- गटामार्फत त्यांच्या सदस्यांना आवश्यक असणाऱ्या कर्जाची माहिती बँक शाखा प्रतिनिधी यांनी एकत्रित करून त्यांचा अहवाल बँकेस सादर करावा लागेल . त्यानंतर बँकेमार्फत कर्ज वितरणाकरिता सर्वसाधारण कर्ज मागणी अर्ज तयार करावा लागेल . उपरोक्तप्रमाणे गटाने सादर केलेल्या कर्ज मागणी प्रस्तावाची छाननी बँकेमार्फत झाल्यानंतर व कर्ज प्रस्तावास बँक स्तरीय कर्ज छाननी समिती (कर्ज विभाग, मुख्यालय) ने मंजूरी दिल्या नंतर गटातील सदस्य कर्ज घेणेस / वितरणास पात्र राहतील.

१०) कर्जाचे कारण, कर्जाची मर्यादा, कर्जाची मुदत व इतर माहिती दर्शविणारे पत्रक-

अ.क्र.	कर्ज प्रकार	कर्ज मर्यादा	मुदत	व्याजदर, प्रोसेसिंग फी, विमा व इतर चार्जेस
१	खावटी व इतर व्यावसाईक कर्ज (Non Farm Sector)	रु. २५०००/- पर्यंत	२४ महिणे	अ) व्याज दर प्रती महिना प्रती शेकडा २% ब) कर्ज रक्कमेच्या १% रक्कम ही प्रोसेसिंग फी म्हणून राहिल.
२	शेती पुरक कारणासाठी , गाय, म्हैस, शेळ्या व मेढ्या खरेदी (Live Stock)	रु. ५००००/- पर्यंत	२४ महिणे	क) नाममात्र सभासद फी ड) विमा हप्ता

रु. ५००००/- पर्यंतचे कर्ज वाटप करणेसाठी मुख्य कार्यालयाकडून अलहिदा कळविणेत येईल यांची सर्वसंबंधितांनी नोंद घ्यावी . उपरोक्ताप्रमाणे बँकेमार्फत गटातील सदस्यांना कर्ज वितरणाचे वेळीच प्रोसेसिंग फी , नाममात्र सभासद फी व विमा हप्ता रक्कम शाखाधिकारी यांना भरणा करून घेणेची आहे . उपरोक्तप्रमाणे कर्जाची जास्तीत जास्त मर्यादा असून गटातील सदस्यांना गरजेनुसार रु . १००००/- रु.१५०००/-, रु. २००००/- व रु. २५०००/- या पटीत कर्ज पुरवठा करता येईल . त्याप्रमाणे कर्जासाठी गटाच्या एकुण होणा -या रक्कमेबद्दल , वैयक्तिक व सामुदाईक जबाबदारी राहिल.

११) कर्जाचे कारण :- गटामार्फत करणेत येणारे कर्ज वाटप हे गटातील सदस्यांच्या गरजेनुसार लवचीक स्वरूपाचे असून, त्यामध्ये प्रामुख्याने उत्पादित कारणांसाठी , खावटी, छोटेमोठे व्यवसायासाठी व व्यक्तीगत अशा कर्जाचा समावेश राहिल . परंतु बँकेमार्फत गटातील सदस्यांना जे कर्ज वाटप करणेत येणा र आहे . ते शेती पुरक (Live Stock) व नॉन फार्म (सर्वसाधारण) प्रकारचे कर्ज असणार आहे.

१२) कर्जाची मर्यादा व मुदत :- गटांना करणेत येणारे कर्ज वाटप हे सदस्यांच्या व्यक्तीगत व सामुहिक हमीवर वरील कोष्टकाप्रमाणे सर्वसाधारण (Non Farm Sector) करीता एका व्यक्तीस जास्तीत जास्त रु. २५०००/- पर्यंत व शेती पुरक (Live Stock) करीता जास्तीत जास्त एका व्यक्तीस रु . ५००००/- इतकी कर्ज मर्यादा असणार आहे. सदर कर्जाची मुदत २ वर्षे राहिल . (रु. ५००००/- पर्यंतचे कर्ज वाटप करणेसाठी मुख्य कार्यालयाकडून अलहिदा कळविणेत येईल याची सर्व संबंधितांनी नोंद घ्यावी.)

१३) तारण :- बँकेमार्फत सदस्यांना करणेत येणाऱ्या कर्ज वाटपावर कर्ज वसुली सुरक्षिततेच्या दृष्टिने (Collateral Securities) जिवण विमा (LIC) सरेंडर व्हल्यु नुसार कर्जाला लिंक करण्यांत येईल . तसेच गटातील सदस्यांकडून देणेत येणारी व्यक्तीगत व सामुहिक हमी घेणेत येईल.

१४) दस्तऐवज :- गटामार्फत बँकेला देणेत येणाऱ्या कागदपत्रांमध्ये प्रामुख्याने सदस्यांचे ओळखपत्र (KYC Completion) कर्ज मागणी / मुल्यांकन फॉर्म , व्यक्तीगत व सामुहिक जबाबदारीचे कारारपत्र , लेटर ऑफ अंडरटेकिंग (Letter of Undertaking) व वचनचिठ्ठी (प्रोनोट) इत्यादी कागदपत्रे सादर करावी लागतील . सदर कागदपत्रातील हमीपत्रावर (Letter of Undertaking) रु. २०/- मात्र चे अॅड्रेसिक् स्टॅम्प लावावयाचे आहेत . असे स्टॅम्प शाखा पातळीवर शाखाधिकारी/निरिक्षक/शाखा प्रतिनिधी यांचेमार्फत उपलब्ध करून घेता येतील.

१५) सदस्यांना विमा संरक्षण :- बँकेमार्फत गटातील पात्र सदस्यांचे अतिशय अल्प विमा हप्त्यामध्ये कर्ज मुदतीपर्यंतचे अपघात विमा सुविधा करून देणेत येईल . विमा हप्ता कर्ज वाटपा बरोबर सक्तीचे राहिल . विमा हप्त्याबाबत स्वतंत्र परिपत्रकाचे कळविणेत येईल.

१६) कर्ज वितरण व्यवस्था :- गटाची स्थापना व सेव्हिंग खातेचे १ वर्षाचे व्यवहार होवून सर्व कागदपत्रांची पूर्तता झाल्यानंतर शाखा निरीक्षक व शाखा प्रतिनिधी यांच्या शिफारशीनंतर सदर कर्ज मागणी प्रस्ताव छाननी समिती मुख्यालय, कर्ज विभाग पुढे मंजूर झाल्यानंतर शाखाधिकारी कर्जाचे वितरण गटातील सदस्यांच्या सेव्हिंग खाती (किंवा नो फ्रिल अकाउंट) जमा करतील. कर्ज वितरणावेळी प्रोसेसिंग फी ची १% रक्कम विमा हप्ता व नाममात्र सभासद फी अशी रक्कम रोखीने भरणा करून घेणेची आहे . सदर प्रमाणे कर्ज मंजूर केलेल्या गटातील सदस्यांना शाखेमार्फत प्रती महिन्याच्या १ ते १५ तारखेपर्यंत कर्ज वाटप करणेचे आहे.

१७) गटाची / सदस्यांची थकबाकी झाल्यास कायदेशीर कारवाई :- गटाची / सदस्यांची थकबाकी झाल्यास कायद्यातील तरतूदीनुसार कायदेशीर वसुली करणेत येईल व वसुलीसाठी झालेल्या खर्चाची रक्कम गटातील सदस्याकडून वसूल केली जाईल.

१८) नॉमिनल सभासद :- कर्जदार सदस्यांना कर्ज वितरणासाठी नॉमिनल सभासद करून घेणेचे आहे . तसेच प्रत्येक नवीन कर्ज वितरणाचेवेळी प्रत्येक नव्याने होणा -या कर्जासाठी सभासद सदस्यांना नॉमिनल सभासद होणे बंधनकारक राहिल. बँकेच्या नॉमिनल सभासद धोरण पॉलिसीप्रमाणे ठेवणेचे आहे.

१९) कर्जाची फेर मागणी :- जर गटातील एखाद्या सदस्याला कर्ज वितरण झाल्यानंतर त्यांनी अशंत : कर्ज रक्कमेची परतफेड केली असल्यास व सदर सदस्यांना पूर्वीच्या कर्जाचे हप्ते शिल्लक असतील तर त्यांना कर्ज घेतल्यापासून कमीतकमी १२ महिने पर्यंतचे हप्ते भरलेले असले पाहिजेत . अशा सभासदांना पूर्वीचे संपूर्ण कर्ज व्याजासहीत परतफेड झाल्यानंतर नव्याने फेर मागणी केलेल्या कर्जाचा विचार करता येईल . तथापि जर एखाद्या सदस्यांना त्यांचे कर्ज खाते मुदतपूर्व बंद करावयाचे असेल तर त्यांना उर्वरित शिल्लक मुद्दल व गटाच्या हप्त्याचा दिनांक व कर्ज बंद करणाऱ्या दिनांक याम धील कालावधीचे संपूर्ण व्याज भरावे लागेल . तथापि एखाद्या सदस्याने मुदतीपूर्वी कर्जाची परतफेड केली तरी संपूर्ण गटातील उर्वरित सदस्यांचे कर्जाची संपूर्ण परतफेड होईपर्यंत तो वैयक्तिक व सामुदायिक जबाबदारी राहिल . वरीलप्रमाणे नव्याने घेतलेल्या कर्जासाठी सर्व कागदपत्रे नव्याने करणेची आहेत. (ब वर्ग बाँण्ड/करारपत्रे, प्रो नोट इत्यादी)

२०) कर्जदारांकडून घ्यावयाची कागदपत्रे :-

१. रहिवाशी दाखला / ७/१२ / घराचा उतारा / रेशनकार्ड / लाईट बिल (यापैकी एक)

२. ओळखीचा दाखला :- आधारकार्ड / मतदान ओळखपत्र / पॅनकार्ड (यापैकी एक)

३. सभादांचा कर्ज मागणी अर्ज / सभासदांची सर्वसाधारण माहिती फॉर्म.

४. लेटर ऑफ अंडरटेकिंग (Letter of Undertaking) प्रौ नोट, वैयक्तिक हमी.

५. वैयक्तिक सामुदायिक हमी फॉर्म / अॅग्रीमेंट, Joint Liability Agreement

६. कर्जदार व सहमतीदार यांचे दोन प्रतीत संयुक्त फोटो घेणेचे आहेत , म्हणजेच जर पत्नीने कर्ज घेतलेस किंवा पतीने कर्ज घेतलेस तर पती-पत्नी / पत्नी-पतीचे किंवा कर्ज घेतलेले सदस्य व त्यांचे वारसदार यांचे संयुक्त फोटो घेणे अपेक्षित आहे.

७. शाखा अधिकारी व बँक शाखा प्रतिनिधी यांची शिफारस पत्रे.

२१) कागदपत्रांची पूर्तता अनुषंगाने ठेवावयाची व्यवस्था :- जॉईंट लायबिलीटी ग्रुपची स्थापन झाल्यानंतर गटातील सदस्यांकडून घ्यावयाची कागदपत्रे संदर्भात सोबत नमुने दिलेले आहेत . त्याप्रमाणे त्यांच नमून्यात कागदपत्रांची पूर्तता करून घ्या वयाची आहे . यामध्ये प्रमुख्याने सभासदांची वैयक्तिक माहिती . कर्ज मागणी अर्ज , नामनिर्देशन, वारस नोंद फॉर्म , प्रॉमिसरी नोट च गटांचे करारपत्र (रु. ५००/- स्टॅम्प पेपर) व हमीपत्र (Letter of Undertaking रु. २०/- मात्रचे अॅडॅसिव्ह स्टॅम्प लावून) यांचा समावेश आहे.

वरीलप्रमाणे सर्व फॉर्म परिपूर्ण व

२२) इतर अटी व शर्ती :-

१. कर्ज वितरणांचे वेळीस सदस्यांच्या प्रोसेसिंग फी रु . २००/- + GST, विमा हप्ता व नाममात्र सभासद फी रु . १००/- + GST इत्यादी च्या रक्कमा बँकेत रोखीने भरून घेणेच्या आहेत.
२. सदस्यांना कर्जाच्या हप्त्यांची परतफेड ही गटाच्या सभेमध्येच करावी लागेल . जर गटाची सभा सार्वजनिक सुट्टी किंवा सभा सुट्टीच्या दिवशी आल्यास सर्व सदस्यांची हप्त्याची रक्कम सुट्टीच्या दुसऱ्या दिवशी जमा करावीत.
३. एखाद्या सदस्याने एखादा हप्ता निर्धारित वेळेत भरला नाही तर गटातील इतर सदस्य सदर सदस्यांचे हप्त्याची रक्कम भरणेस पात्र राहतील व नियोजित ठिकाणी नियोजित वेळेतच हप्त्याच्या रक्कमेची भरणा इतर सदस्यांना करावी लागेल . उपरोक्तप्रमाणे जॉईंट लायबिलीटी ग्रुप स्थापन करून कर्ज पुरवठा करणेबाबतचे सर्व साधारण धोरण असून, त्याची नोंद घेऊन त्या पद्धतीने सर्व संबंधितानी कामकाजाची व्यवस्था ठेवणेची आहे . शाखेनी JLG ग्रुप समुहाची स्वतंत्र फाईल ठेवावी . JLG गट स्थापने बाबत शाखेचे कर्मचारी निहाय उद्दिष्ट देण्यांत यावे . तसा मासिक अहवाल कर्ज विभागाला सादर करावा.

वरील प्रमाणे अटी व शर्तीचे पालन करून जॉईंट लायबिलीटी ग्रुप (JLG) अंतर्गत समुहाचे बँक शाखा अंतर्गत खाते उघडून धोरणानुसार कर्जवाटप करण्याची कार्यवाही करावी.